

УДК 366.1

Проблеми бюджетної децентралізації в Україні

Ягольницький О.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва та архітектури

Гудзь А.В.

студентка кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва та архітектури

Метою статті є дослідження впливу реформи бюджетної децентралізації в Україні на рівень самодостатності регіонів. Аналізуючи наукові праці учених, було розглянуто трактування поняття «бюджетна децентралізація» та визначено основні форми перерозподілу повноважень між органами влади. У статті описано основні зміни, які були внесені до законодавчих актів у результаті впровадження реформи бюджетної децентралізації. Наведено перелік та розміри податків та зборів, які є основними доходами місцевих бюджетів. У статті проаналізовано динаміку доходів місцевих бюджетів за останні 4 роки та визначено співвідношення доходів місцевих бюджетів та міжбюджетних трансфертів. Описана роль Державного фонду регіонального розвитку в процесі формування доходів місцевих бюджетів. У результаті дослідження було визначено основні проблеми бюджетної децентралізації в Україні та сформуовано певні умови впровадження децентралізації, виконання яких дасть змогу підвищити ефективність проведення реформи.

Ключові слова: бюджет, децентралізація, доходи, повноваження, податки.

Ягольницький А.А., Гудзь А.В. ПРОБЛЕМЫ БЮДЖЕТНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Целью статьи является исследование влияния реформы бюджетной децентрализации в Украине на уровень самодостаточности регионов. Анализируя научные труды ученых, были рассмотрены трактовки понятия «бюджетная децентрализация» и определены основные формы перераспределения полномочий между органами власти. В статье описаны основные изменения, которые были внесены в законодательные акты в результате внедрения реформы бюджетной децентрализации. Приведен перечень и размеры налогов и сборов, которые являются основными доходами местных бюджетов. В статье проанализирована динамика доходов местных бюджетов за последние 4 года и определено соотношение доходов местных бюджетов и межбюджетных трансфертов. Описана роль Государственного фонда регионального развития в процессе формирования доходов местных бюджетов. В результате исследования были определены основные проблемы бюджетной децентрализации в Украине и сформуованы определенные условия внедрения децентрализации, выполнение которых позволит повысить эффективность проведения реформы.

Ключевые слова: бюджет, децентрализация, доходы, полномочия, налоги.

Yagolnitsky A.A., Gudz A.V. PROBLEMS OF BUDGET DECENTRALIZATION IN UKRAINE

The aim of the article is to study the impact of the budget decentralization reform in Ukraine on the level of regional self-sufficiency. Analyzing scientific works of scientists, the interpretation of the concept of "budgetary decentralization" was considered and the main forms of redistribution of powers between authorities were determined. The article describes the main changes that were introduced in the legislative acts as a result of the introduction of the budget decentralization reform. The list and sizes of taxes and fees, which are the main revenues of local budgets, are given. The article analyzes the dynamics of incomes of local budgets for the last 4 years and determines the ratio of incomes of local budgets to interbudgetary transfers. The role of the State Fund for Regional Development in the process of forming revenues of local budgets is described. As a result of the research, the main problems of budgetary decentralization in Ukraine were identified and certain conditions for implementing decentralization were created, the implementation of which will increase the effectiveness of the reform.

Keywords: budget, decentralization, incomes, authorities, taxes.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку з розбалансуванням державних фінансів України та втратою ними своєї стійкості постає потреба реформування бюджетної системи. Важливим питанням є вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами держави, а саме

справедливий розподіл сконцентрованих у бюджеті коштів та їх ефективно використання. Розв'язання цих проблем насамперед пов'язане з реформою бюджетної децентралізації та розширенням повноважень органів місцевого самоврядування у сфері фінансів, що має наблизити кошти до спожива-

ців. Особлива увага цій реформі була приділена в задекларованих органами державної влади стратегіях та концепціях розвитку, які роблять акцент на невідкладності децентралізації бюджетних повноважень в Україні. До таких концепцій можна віднести Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року [1], Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [2] та Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [3].

Так, наприклад, Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [3] була розроблена з урахуванням вимог Європейської хартії місцевого самоврядування з метою якісного підвищення спроможності органів місцевого самоврядування здійснювати регулювання й управління суттєвою частиною суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах населення. Із прийняттям цього документа у 2014 році в Україні почалася реформа бюджетної децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні особливості реформування місцевих фінансів висвітлені у працях Н. Бака [4], О. Зварича [5], І. Луніної [6], Б. Малиняка [7], Л. Тарангула [8], С. Юрія [9], Г.В. Возняк [10], О.Д. Василик [11] та ін. Незважаючи на велику кількість робіт, які присвячені окресленій тематиці, дослідження проблем упровадження реформи бюджетної децентралізації залишається досить актуальним питанням.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу реформи бюджетної децентралізації в Україні на рівень самодостатності регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передусім для більшого розуміння проаналізуємо підходи щодо визначення поняття «бюджетна децентралізація», які існують в економічній літературі, адже не існує єдиного трактування цього поняття.

Так, Г.В. Возняк [10] вважає, що бюджетна децентралізація – це система відносин, що виникають між різними рівнями влади у процесі розподілу повноважень щодо прийняття управлінських рішень із формування та використання бюджетних ресурсів.

О.Д. Василик [11] під бюджетною децентралізацією розуміє процес передачі повноважень (функцій, компетентності, відповідальності) від центральних органів влади до місцевих. Іншими словами, це є перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами державної

влади, з одного боку, й органами регіонального (місцевого) самоврядування – з іншого.

Основна мета бюджетної децентралізації полягає у поліпшенні параметрів надання послуг жителям громад різних рівнів та країни загалом.

Отже, децентралізація передбачає перерозподіл повноважень між органами влади. Залежно від цього є 3 основні форми такого перерозподілу [6]:

1. Деконцентрація – це перерозподіл повноважень між центральними органами влади або передача адміністративних функцій територіальним підрозділам центральних органів влади. Такий перерозподіл змінює процедури управління, але не забезпечує розвитку демократії. Деконцентрація зазвичай розглядається як перший крок у напрямі децентралізації влади.

2. Делегування – це доручення місцевим органам влади виконувати окремі повноваження центральної влади, що забезпечує їм певну адміністративну та фінансову самостійність, але зберігає залежність від центру, який має право скасовувати місцеві рішення.

3. Деволюція – найрозвиненіша форма децентралізації, коли певні функції та повноваження щодо суспільних справ місцевого значення законодавчо закріплюються за органами місцевого самоврядування, які отримують право приймати власні рішення та виконувати їх під власну відповідальність, незалежно від центральних органів влади.

Види децентралізації включають політичну, адміністративну, фінансову і ринкову децентралізацію. Кожен з них може проявлятися в різних формах і комбінаціях у різних країнах.

Реформи децентралізації свого часу провели більшість розвинених країн світу (Нідерланди, США, Швейцарія, Англія, тощо), однак для країн пострадянського простору це стало можливим лише у 90-х роках.

Реформування місцевого самоврядування у Німеччині ще у середині 1960-х років було розпочато з роботи експертної комісії, що мала обґрунтувати функції місцевих органів влади у сучасному суспільстві та розміри територіальних громад для їх ефективного виконання (за площею та кількістю населення). Комісія розробила дві моделі таких громад: одна – для сільських громад (кількість населення – 8 тис. чол., мінімальна – 5 тис. чол.), друга – для районів із високою щільністю населення, де оптимальна кількість жителів громади становила 30 тис., а на місцеві органи влади покладалося виконання додаткових функцій [6].

Здійсненню реформ у Данії та Норвегії також передувала робота комісій, які визначили розмір економічно життєздатних громад. Для Норвегії він становив 2,5–3 тис. жителів, для Данії – 5–6 тис. [6].

У Польщі у 1999 р. процеси децентралізації влади розпочалися з передачі видаткових повноважень від центральних місцевим органам влади (воєводств, округів, муніципалітетів). Повноваження місцевих органів влади було поділено на власні функції та повноваження, що делеговані державними адміністраціями (за домовленістю сторін). За польським законодавством, той, хто делегує повноваження, має забезпечувати повне їх фінансування, а у разі порушення строків фінансування стягується пеня у такому ж розмірі, як за податковою заборгованістю [6].

У більшості країн світу, які провели у свій час реформу бюджетної децентралізації, вона мала великий успіх. Ця реформа наблизилася надання послуг до кінцевого користувача та підвищила рівень надання послуг населенню. Все це створює позитивний імідж реформи децентралізації та наштовхує на підтримку її подальшої реалізації.

Починаючи з 2001 р. (в цей час в Україні було введено розподіл місцевого бюджету на поточний і бюджет розвитку) ця реформа в Україні проводилася частково та передбачала обмежені повноваження і ресурси для фінансування місцевих потреб. У 2014 р. повноваження органів місцевої влади були розширені, що супроводжувалося прийняттям змін до Податкового кодексу України [12] та Бюджетного кодексу України [13], а також затвердженням Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 р. № 1508-18 [14].

Вищевказаний закон [14] у 2015 р. запустив процес об'єднання територіальних громад та створення добровільно об'єднаних громад. У результаті виборів до місцевих рад у 2015–2016 рр. сформовано 366 об'єднаних територіальних громад, 129 з яких у 2016 р. вийшли на прямі відносини з державним бюджетом. Найбільша їх кількість створена в Тернопільській області – 36, у Дніпропетровській області – 34 та Житомирській області – 32. Основна ціль самостійності територіальних громад – забезпечення стабільного розвитку регіонів та соціально-економічного зростання країни загалом.

З 1 січня 2015 р. набрали чинності зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, які уже розширили фінансові можливості міс-

цевого самоврядування, а в майбутньому, згідно з Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, дадуть змогу зробити економічно самодостатніми та спроможними і нові об'єднані громади. Об'єднані громади отримають весь спектр повноважень та фінансових ресурсів, що їх зараз уже мають міста обласного значення, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, державні субвенції. Законодавчі зміни дали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від прийняття закону про Державний бюджет.

Однією зі змін Податкового кодексу є розширення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування. Основу їхніх доходів становлять податки, збори та інші платежі, інші доходи (табл. 1).

Зважаючи на розширення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування, є доречним проаналізувати динаміку надходжень до місцевих бюджетів за останні 4 роки (табл. 2).

У результаті змін у законодавстві надходження доходів місцевих бюджетів порівняно з 2013 р. у 2016 р. збільшилося на 62,2%, або на 65 474,3 млн. грн. Доходи загального фонду збільшилися на 72,2%, або на 61 756,7 млн. грн., доходи спеціального фонду збільшилися на 18,3%, або на 3718,1 млн. грн. Суттєве збільшення доходів місцевих бюджетів відбулося саме у 2016 р. Це пов'язане з позитивними тенденціями зростання у 2016 р. майже всіх податків та зборів, які становлять більшу частину всіх доходів місцевих бюджетів. Згідно з даними Казначейства України у 2016 р. до місцевих бюджетів надійшло податкових надходжень на 49,6% більше, ніж у попередньому році.

Але поряд із позитивними наслідками впровадження бюджетної децентралізації можна виокремити низку проблем, які її супроводжують.

Так, поряд із розширенням однієї частини доходів місцевих бюджетів іншу частину джерел, а саме податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), яка раніше забезпечувала значні надходження, помітно скорочено (наприклад, частка ПДФО подекуди перевищувала 95% податкових надходжень місцевих бюджетів).

Згідно зі змінами до Бюджетного кодексу [15] від 28 грудня 2014 р. розподіл ПДФО відбувається за такою схемою: 25% – Держбюджету, 15% – обласним бюджетам, 60% – районним бюджетам, містам обласного зна-

Таблиця 1

Доходи органів місцевого самоврядування в Україні

Податки	Збори та інші платежі	Інші доходи
60% податків на доходи фізичних осіб. 80% екологічного податку. 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів. 100% єдиного податку. 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної форми власності. 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт). 10% податку на прибуток підприємств.	Державне мито. Плата за надання адміністративних послуг. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Туристичний збір. Плата за ліцензії та сертифікати на певні види господарської діяльності. Надходження від орендної плати за користуванням майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності. Рентні плати за користування надрами, за спеціальне використання води та водних об'єктів, лісових ресурсів. 75% коштів від відшкодування втрат сільськогосподарської і лісогосподарської продукції. Компенсаційні платежі щодо об'єктів комунальної власності. Інші збори та платежі.	Різноманітні трансферти. Власні надходження бюджетних установ. Надходження в межах програм допомоги і грантів міжнародних фінансових організацій та ЄС. Кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок, спадкового майна. Повернення кредитів, наданих із місцевих бюджетів. Кошти, отримані в процесі державних закупівель. Кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту. Цільові та добровільні внески. Дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутному капіталі яких є комунальна власність. Інші доходи.

Джерело: складено авторами на основі [12]

Таблиця 2

Доходи місцевих бюджетів в Україні за 2013–2016 роки (без урахування міжбюджетних трансфертів), млн. грн.

Доходи	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відхилення 2016/2013	
					Абсолютне	Відносне (%)
Усього, у т. ч.:	105 171,1	101 087,6	120 461,7	170 645,4	65 474,3	62,2
загальний фонд	84 892,1	80 230,1	101 574,7	146 648,3	61 756,7	72,7
спеціальний фонд	20 279,0	20 857,5	18 887,0	23 997,1	3718,1	18,3

Джерело: складено авторами на основі [15]

чення і об'єднаним територіальним громадам. У зв'язку з нововведенням бюджету місцевого самоврядування рівня села і селища залишаються майже повністю позбавленими фінансового ресурсу навіть на забезпечення утримання апаратів сільських і селищних рад. Також ця зміна негативно впливає на наповнення місцевих бюджетів у тих регіонах, де низька економічна активність бізнесу.

Ще однією проблемою бюджетної децентралізації в Україні є дотаційність місцевих бюджетів, яка вказує на надмірну їх централізацію. Протягом останніх 10 років частка офіційних трансфертів у сукупних доходах місцевих бюджетів в Україні перевищує 50% та має тенденцію до збільшення. Цей процес продовжується навіть і зараз, незважаючи на позитивну динаміку доходів місцевих бюдже-

тів, тобто збільшується залежність місцевих бюджетів від державного бюджету.

За даними рис. 1 є очевидним, що зростання міжбюджетних трансфертів відбувається насамперед за рахунок субвенцій. Іншими словами, органи місцевого самоврядування поступово перетворюються на посередників між центральними органами влади та споживачами суспільних послуг, місцеві бюджети – на відокремлений складник державного бюджету. Більшу частину трансфертів місцеві бюджети отримують на виконання делегованих повноважень (фінансування медицини, освіти). Це явище є недоліком впровадження бюджетної децентралізації, адже вона передбачає розширення повноважень органів місцевої влади в бюджетній сфері, а цей факт свідчить про зворотне.

Значне зниження обсягу дотацій у 2015 та 2016 рр. порівняно з попередніми роками (рис. 1) пов'язане із суттєвою зміною структури трансфертів, що надаються з Державного бюджету України місцевим. Структура міжбюджетних трансфертів, згідно зі ст. 97 «Трансферти, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам»

Бюджетного кодексу України в редакціях від 01.01.2012 р. та 01.01.2015 р., представлена в табл. 3.

Згідно з даними табл. 3, можна сказати, що порівняно з 2012 р. у 2015 р. було скорочено кількість дотацій, які надаються з державного бюджету місцевим. При цьому було розширено кількість субвенцій з двох до восьми.

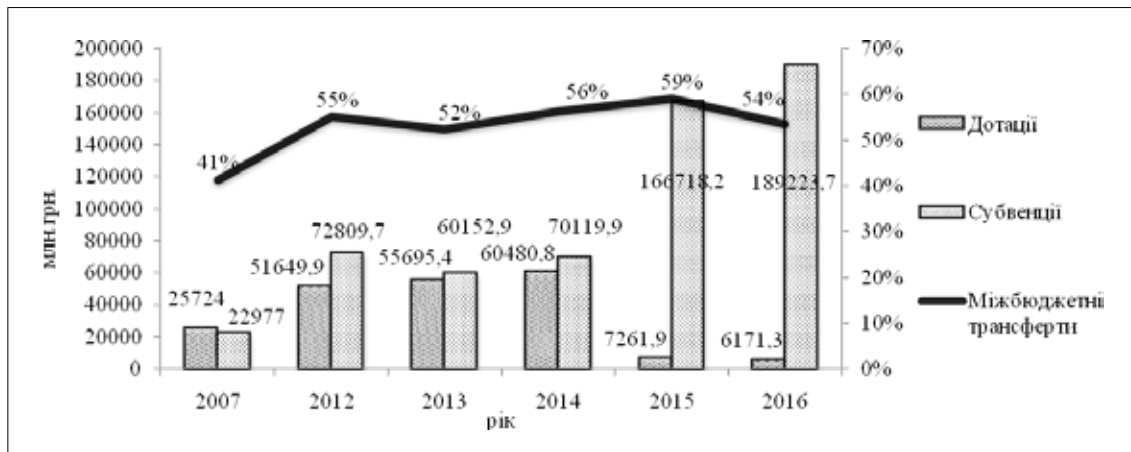

Рис. 1. Співвідношення доходів місцевих бюджетів до міжбюджетних трансфертів

Джерело: побудовано авторами на основі [15]

Таблиця 3

Порівняння структури міжбюджетних трансфертів

<p>Стаття 97. Трансферти, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам (редакція від 01.01.2012 р.)</p>	<p>Стаття 97. Трансферти, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам (редакція від 01.01.2015 р.)</p>
<p>У Державному бюджеті України можуть передбачатися такі трансферти місцевим бюджетам, як:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти; 2) додаткова дотація на вирівнювання забезпеченості місцевих бюджетів; 3) субвенції на здійснення державних програм соціального захисту; 4) додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, встановлених державою; 4-1) субвенція на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах; 5) субвенція на виконання інвестиційних програм (проектів); 6) інші додаткові дотації та інші субвенції. 	<p>У Державному бюджеті України можуть передбачатися такі трансферти місцевим бюджетам, як:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) базова дотація; 2) субвенції на здійснення державних програм соціального захисту; 3) додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою; 4) субвенція на виконання інвестиційних програм (проектів); 5) освітня субвенція; 6) субвенція на підготовку робітничих кадрів; 7) медична субвенція; 8) субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру; 9) субвенція на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження; 10) субвенція на проекти ліквідації підприємств вугільної і торфодобувної промисловості та утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування (50 відсотків); 11) інші додаткові дотації та інші субвенції.

Джерело: складено авторами на основі [13]

Отже, станом на 2016 р. місцеві органи влади ще не отримали розширених повноважень, адже більше частина видатків місцевих бюджетів визначаються рішеннями центральних органів влади. Висока частка субвенцій у видатках місцевих бюджетів є цьому доказом. До того ж у законах, які регулюють відносини державного та місцевих бюджетів, немає остаточного переліку власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. Так, забезпечення здобуття неповнолітніми повної загальної середньої освіти, організація матеріально-технічного та фінансового забезпечення закладів освіти, охорони здоров'я, які належать територіальним громадам або передані їм, законом віднесено до власних повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, тоді як забезпечення доступності і безоплатності освіти, охорони здоров'я в межах наданих повноважень на відповідній території та забезпечення розвитку всіх видів освіти і медичного обслуговування – до делегованих.

До доходів місцевих бюджетів також можна віднести кошти Державного фонду регіонального розвитку. У 2014 р. було змінено процедуру розподілу коштів цього фонду: раніше 70% фонду розподілялося з урахуванням кількості населення, що проживає у відповідному регіоні, а 30% – з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку регіонів відповідно до показника валового регіонального продукту з розрахунку на душу населення. Зараз норматив становить 80% і 20% відповідно [13]. Недосконалість цієї схеми розподілу коштів фонду полягає в тому, що густонаселені регіони одержуватимуть більше можливостей для реалізації певних проектів за державний рахунок, хоча за статистикою вони мають більший розвиток. Регіони з меншим розвитком, тобто депресивні, матимуть меншу можливість реалізації інвестиційних проектів. Така схема розподілу коштів Державного фонду регіонального розвитку не відповідає основній меті децентралізації.

Отже, незважаючи на впроваджені зміни, які були внесені до законодавства України, у сфері міжбюджетних відносин зберігається низка проблем:

1) недостатній рівень фінансування, який отримали місцеві бюджети нижчих рівнів;

2) продовжує зростати частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів, а саме субвенцій, які збільшують залежність місцевих бюджетів від державного;

3) простежується невідповідність між трансфертами та реальними потребами громад. Ця проблема пов'язана з тим, що більшість коштів місцевих бюджетів спрямовуються на виконання загальнодержавних функцій. На виконання функцій, покладених на органи місцевого самоврядування, залишається незначний обсяг коштів;

4) немає чіткого визначення власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування.

На основі вивчених джерел [4; 6; 8] сформуовано певні умови впровадження децентралізації, виконання яких дасть змогу підвищити ефективність проведення реформи:

1) наділення місцевих органів влади повноваженнями, що даватимуть їм змогу реагувати на зміни попиту населення на місцеві суспільні блага та послуги;

2) чіткий розподіл повноважень (прав і відповідальності) між центральними та місцевими органами влади, що виключає їх дублювання, враховуючи, що надання прав без відповідальності створює умови для корупції та неефективного використання бюджетних коштів. Розподіл має передбачати максимальне наближення бюджетних послуг до кінцевого споживача, а отже, закріплення їх за відповідним рівнем влади, який матиме змогу постійно проводити моніторинг стану надання таких послуг;

3) забезпечення прозорості рішень і діяльності місцевої влади та її підзвітності населенню;

4) удосконалення процедури розподілу коштів з Державного фонду регіонального розвитку;

5) посилення ролі і відповідальності органів місцевої влади у процесі виконання бюджетів.

Висновки з цього дослідження. Загалом, децентралізація бюджетної системи є незавершеною, але питання подальшого реформування є важливим для підвищення якості надання послуг громадянам та зростання ефективності використання бюджетних коштів. Підвищити ефективність проведення реформи бюджетної децентралізації в Україні допоможе насамперед чітке розділення функцій і відповідальності між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також забезпечення місцевих бюджетів тією кількістю коштів, які потрібні для покращення надання послуг населенню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>.
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : указ президента України від 12.01.2015 № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.
4. Бак Н.А. Децентралізація в Україні: бюджетні права, обов'язки та відповідальність / Н.А. Бак // Фінанси України. – 2016. – № 7. – С. 64–78.
5. Зварич О.В. Зміни казначейського обслуговування в умовах фіскальної децентралізації в Україні / О.В. Зварич // Фінанси України. – № 2. – 2015. – С. 39–71.
6. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І.О. Луїної ; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2016. – 70 с.
7. Малиняк Б.С. Детінізація місцевих фінансів як передумова бюджетної децентралізації в Україні / Б.С. Малиняк // Фінанси України. – 2015. – № 5. – С. 69–80.
8. Тарангул Л.Л. Особливості формування міжбюджетних фінансових потоків в умовах запровадження в Україні бюджетної децентралізації / Л.Л. Тарангул, Т.А. Коляда // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 30–44.
9. Юрій С.І. Фінансова парадигма місцевого самоврядування / С.І. Юрій // Світ фінансів. – 2004. – № 1. – С. 6–14.
10. Возняк Г.В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти / Г.В. Возняк // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 253–257.
11. Василик О.Д. Бюджетна система України / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
12. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
13. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
14. Закону України «Про співробітництво місцевих громад» від 17.06.2014 № 1508-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
15. Офіційний веб-портал ДКСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.